

**YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA YOSHLARNING MA'NAVIY  
IMMUNITETINI SHAKLLANTIRISHDA OILANING VA TA'LIM TIZIMINING  
O'RNI**

**Azimova Zahroxon Alisher qizi**

*Pedagog-tadqiqotchi.*

[zahroazimova621@icloud.com](mailto:zahroazimova621@icloud.com)

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada o'zbek milliy ma'naviyatining shakllanish bosqichlari, uning manbalari va tarixiy ildizlari tahlil qilinadi. Ma'naviyatning asosiy g'oyalari, qadriyatlari va ularni shakllantirgan omillar — xalq og'zaki ijodi, diniy-ma'rifiy ta'limotlar, buyuk allomalar merosi hamda milliy davlatchilik an'analari asosida yoritilgan. Bundan tashqari maqolada o'zbek ma'naviyatining tarixiy shakllanish jarayoni bugungi zamonaviy ma'naviy tarbiya konsepsiyalari bilan uzviy bog'liqlikda ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** ma'naviyat, qadriyat, tarixiy meros, milliy g'urur, allomalar, ma'naviy tarbiya, an'ana, o'zlik, tarixiy ildizlar.

**Kirish.** Ma'naviyat — bu insonning ichki dunyosi, e'tiqodi, axloqi, dunyoqarashi va milliy o'zligini ifodalovchi ma'naviy qadriyatlar tizimidir. U xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar, diniy e'tiqodlari, adabiyoti va san'ati orqali shakllanadi. O'zbek xalqi asrlar davomida ma'naviyatni o'z hayotining ajralmas qismi sifatida qadrlab kelgan. Ma'naviyatning ildizlari qadimgi Turon sivilizatsiyasidan, zardushtiylik ta'limotidan, shuningdek islom dini kirib kelgan davrdan boshlab yanada boyib borgan. Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: - “Milliy o'zlikni anglash — bu eng avvalo, xalqning ma'naviy merosini chuqur bilish, unga sadoqat bilan xizmat qilishdir”. Demak, ma'naviyat — xalqning o'zligini belgilovchi asosiy ruhiy kuchdir.

O'zbek milliy ma'naviyati qadimgi davrlardayoq shakllangan bo'lib, u bir necha bosqichlarda rivoj topgan:

1. Qadimgi davr ma'naviyati (mil.avv. IX–I asrlar). Bu davrda “Avesto” kitobi asosiy manba sifatida ajralib turadi. Unda ezgulik, halollik, tozalik, mehnatsevarlik, tabiatga hurmat singari g'oyalar ilgari surilgan. “Avesto” o'zbek xalqining qadimiy ma'naviy qadriyatlarining ilk manbalaridan biridir.

2. Islomiy uyg'onish davri (IX–XII asrlar). Bu davrda Buxoro, Samarqand, Xorazm ilm-fan va ma'naviyat markaziga aylangan. Imom al-Buxoriy, Imom Termiziy, Forobiy, Beruniy, Ibn Sino, Yusuf Xos Hojib singari mutafakkirlar insonparvarlik, adolat va ilm-ma'rifat g'oyalarini targ'ib qilgan.

3. Temuriylar davri (XIV–XV asrlar). Sohibqiron Amir Temur “Kuch – adolatdadir” tamoyili asosida davlatni boshqarish bilan birga, ilm-fan, san'at va ma'naviyat rivojiga

alohida e'tibor bergan. Mirzo Ulug'bek, Alisher Navoiy, Abdurahmon Jomiy kabi allomalar inson axloqi va ma'naviy kamoloti haqida chuqur asarlar yozgan.

4. Jadidchilik davri (XIX–XX asr boshlarida). Ma'naviyatni zamonaviy ta'lim bilan uyg'unlashtirish g'oyasi jadidlar faoliyatida o'z ifodasini topdi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Fitrat, Cho'lpon kabi ziyolilar "Ma'naviy uyg'unish"ni xalqning ozodligi va taraqqiyotining asosi deb bildilar.

5. Mustaqillik davri (1991-yildan hozirgacha). Mustaqillik davrida o'zbek milliy ma'naviyati yangicha mazmun kasb etdi. Davlat siyosatida ma'naviyatni yuksaltirish, yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash, qadriyatlarni tiklash masalalari ustuvor yo'nalishga aylandi. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, milliy o'zlikni tiklash va ma'naviyatni yuksaltirish davlat siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biriga aylandi. Ma'naviyat endi faqat falsafiy tushuncha emas, balki millatni birlashtiruvchi, maqsad sari yo'naltiruvchi g'oya sifatida qaraldi. Mustaqillik davrida O'zbekiston ma'naviy hayoti tubdan o'zgarishlarga yuz tutdi. 1991-yildan keyin milliy o'zlikni tiklash, tarixiy xotirani yangilash, diniy bag'rikenglik va ma'naviy erkinliklarni mustahkamlash davlat siyosatining asosiy yo'nalishiga aylandi. Ammo ayniqsa 2016-yildan boshlab bu sohada yangi bosqich — "Yangi O'zbekiston" davri islohotlari boshlandi. Shavkat Mirziyoyev Prezident etib saylanganidan so'ng mamlakatda "xalq davlat uchun emas, davlat xalq uchun" tamoyili asosida tub o'zgarishlar amalga oshirildi. Ma'naviyat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat bo'ldi:

- Ma'naviyat va ma'rifat tizimini qayta shakllantirish: 2017-yilda "Ma'naviyat va ma'rifat markazi" faoliyati kuchaytirildi, "O'zbekiston – buyuk kelajak sari" g'oyasi asosida yoshlarni milliy g'urur, vatanparvarlik va halollik ruhida tarbiyalash dasturlari joriy qilindi.

- Diniy-ma'naviy erkinlikni kengaytirish: Diniy ta'lim muassasalari faoliyati erkinlashtirildi, Imom Buxoriy, Termiziy, Moturidiy kabi allomalar merosi keng o'rganila boshlandi.

- Axborot sohasida ma'naviyatni himoya qilish: Internet va OAVda so'z erkinligi kengaydi, shu bilan birga ma'naviy xavfsizlikni ta'minlash masalalari davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi.

- Yoshlar siyosati – 2017-yilda "Yoshlar ittifoqi" tashkil etildi, 2020-yilda esa "Yoshlar ishlari agentligi" faoliyati yo'lga qo'yildi. Ularning vazifasi yoshlarning ma'naviy va kasbiy rivojiga ko'maklashishdan iborat bo'ldi.

2020-yildan boshlab "Yangi O'zbekiston" g'oyasi doirasida ma'naviyat davlat rivojining markaziy omiliga aylandi. Masalan bu yillarda quyidagi muayyan yangilik va islohotlar amalga oshirildi, 2020–2022 yillarda "Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish" bo'yicha Prezident qarori qabul qilinib, barcha ta'lim muassasalarida "Ma'naviyat soati" joriy qilindi. 2021-yilda "Ma'naviyat va ma'rifat markazining yangi konsepsiyasi" ishlab chiqildi, unda zamonaviy texnologiyalar asosida yoshlar bilan ishlash, vatanparvarlik va bag'rikenglik g'oyalarini targ'ib etish belgilandi. 2022-yilda "Inson qadri

uchun” tamoyili davlat siyosatining bosh g‘oyasiga aylandi. Shu asosda barcha islohotlarda inson manfaatlari, ijtimoiy adolat, halollik va ochiqlik mezonlari asosiy qadriyat sifatida qaraldi. 2023-yilda esa yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilindi. Unda inson huquqlari, adolat, ijtimoiy tenglik va ma’naviy qadriyatlarni himoya qilishga oid normalar kuchaytirildi. 2024–2025 yillarda “Milliy g‘oya va ma’naviyatni rivojlantirish konsepsiyasi” amaliyotga tatbiq qilinib, har bir sohada ma’naviy liderlar tayyorlash, o‘zini anglash, bag‘rikenglik va mas’uliyat madaniyatini shakllantirish bo‘yicha kompleks dasturlar ishlab chiqildi.

**Xulosa.** 2016–2025 yillar oralig‘ida amalga oshirilgan islohotlar ma’naviyatni faqat mafkuraviy emas, balki ijtimoiy va siyosiy barqarorlik omili sifatida mustahkamladi. Ma’naviyat endilikda davlat siyosatining barcha sohalariga singdirilgan – ta’lim, diplomatiya, iqtisodiy siyosat, sud-huquq tizimi va mahalla hayotida ham o‘z ifodasini topdi. Bugungi kunda “Yangi O‘zbekiston – yangicha dunyoqarash” tamoyili xalqaro miqyosda tan olingan. Yoshlar orasida milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotirani e‘zozlash va global jarayonlarda axloqiy pozitsiyani saqlash madaniyati shakllanmoqda. Bundan tashqari tarixiy meros va qadriyatlar zamonaviy ma’naviy-tarbiyaviy siyosatning tayanch omiliga aylangan. Xususan, maktab va oliy ta’lim muassasalarida “Ma’naviyat soatlari”, “Milliy qadriyatlar darslari” kiritilgan. Oila, mahalla va ta’lim tizimi o‘rtasidagi hamkorlik yoshlarning ma’naviy immunitetini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Demak, o‘zbek ma’naviyatining tarixiy ildizlarini chuqur o‘rganish — bu nafaqat o‘tmishni bilish, balki kelajak tarbiyasining mustahkam poydevorini yaratishdir.

O‘zbekiston xalqining ma’naviy qadriyatlari chuqur tarixiy ildizlarga ega bo‘lib, ular milliy o‘zlikning shakllanishi, jamiyat barqarorligi va davlat mustaqilligining ma’naviy tayanchidir. Maqolada ma’naviyatning shakllanish bosqichlari — qadimdan to jadidlar davrigacha bo‘lgan tarixiy manbalar tahlil qilindi. Ularning asosiy xulosasi shuki: o‘zbek milliy ma’naviyati — bu asrlar davomida shakllangan, xalqning iymoni, g‘ururi va tafakkurini mujassamlashtirgan tizimdir. Bundan tashqari, mustaqillik davrida ma’naviyat yangicha mazmun kasb etgani, davlat siyosatida ustuvor yo‘nalishga aylangani, yoshlar tarbiyasida markaziy o‘rinni egallagani ko‘rsatildi.

Bugungi kunda ma’naviyatning asosiy vazifasi — milliy qadriyatlarni global dunyoda saqlab qolish, zamonaviy tafakkur bilan uyg‘unlashtirish va har bir fuqaro ongida milliy g‘urur va mas’uliyat hissini mustahkamlashdan iboratdir.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
3. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
4. Behbudiy M. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 2018.

5. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot nashriyoti, 1983.
6. Al-Buxoriy M. Al-Jome' as-sahih. – Qohira, 1981.
7. Beruniy A. Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar. – Toshkent: Fan, 1968.
8. UNESCO. Cultural heritage and moral education. – Paris, 2021.